

עירובין קה

משה שווערד

1. תוספות מסכת עירובין דף קה עמוד א

אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו – [1] פירש בקונטרס שבא לתרץ דכולי עלמא מכניס שרץ חייב ולענין הוצאת טומאה פליגי ותימה דלכאורה אין חילוק דאי מכניס שרץ חייב הוא הדין דמוזהר להוציא מוישלחו מן המחנה דכל היכא דקרינן לא יטמאו את משכני קרינן וישלחו וא"כ מאי טעמא דמאן דאמר מעזרה לא [2] ונראה דמילתא באפי נפשה היא ולא קאי לדחויי הא דקאמר לעיל כתנאי ופליג בין במכניס בין במוציא דאין חילוק כדפירשנו אלא בא לאסמוכי קרא למאן דאמר חייב ולמאן דאמר פטור.

2. רש"י מסכת עירובין דף קה עמוד א

ויבאו הכהנים פנימי בית ה' בהיכל ויוציאו הטומאה - עבודה זרה ותקרובתיה, שהן מטמאין באהל.

3. יד בנימין

ברש"י ד"ה ויבאו הכהנים כו' ע"ז ותקרובתי
וכו' עכ"ל. יעוי' בגאון"י ח"ל "רש"י
אוקמי בטומאת ע"ז, ולא מסתבר חדא דטומאת
ע"ז דרבנן ועוד דכהני לא אזדהרי אלא מטומאת
מת, ומסתברא דהכא כליס דאיטמי צמת נמי
הו"י עכ"ל.

4. ספר גליוני הש"ס

שם רש"י ד"ה ויקבלו הלויס כו' כי לא מקי' ל"י בעביר,
כ"כ מכאן מוכח קלת דכהניס מוזהרים שלא להתטמא
בטומאת ע"ז אולי הטעם משום דאיתקש למת ושוב ראיתי נדבר
מזה בשו"ת ח"ס חאו"ת סי' כ"ג ע"ש אלא שלא הביא שם רש"י
דכאן :

5. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן כג

שאל נשאלתי ממעלת כבודו אם לחוש למ"ש פר"ח בא"ח סימן קכ"ח [סעיף ל'] שמצא כ' בשם ס' המקצעות שחיבר רבינו חננאל ז"ל דכהן הנכנס בבית שאשה נדה שם לא יברך את ישראל וברכתו קללה תחשב לו ולזרעו, והפר"ח מסיים שאין לפרסם הדבר, והנה במ"כ עבר על דברי עצמו והרי פרסמו: הנה דברים הללו הביאם הראב"ד בפירושו למס' תמיד [פרק החלו עולים] ונדחק מאוד למצוא טעם לדבר ועקור דבריו לחוש לדברי ר"ע במס' שבת רפר"ע ובמתני' דמס' ע"ז מ"ז ע"ב דע"ז איתקש לנדה להחמיר וא"כ ה"ה נדה איתקש לע"ז וע"ז למת שהכהן מוזהר בלא יבוא, ועוד בע"ז כתיב הרחק מעלי' דרכיך וא"כ ה"ה נדה, ושוב נסתפק הראב"ד אם ר' יודן שבס' מקצעות גם בזה"ז אמרו ומסיים המחמיר מתברך:

6. רמב"ם יד החזקה הלכות עבודת כוכבים פרק א

(א) בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה וזו היתה טעותם אמרו הואיל והאלהים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשים לפניו ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד וזהו רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד

מי שגדלו וכבדו כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך כיון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להן קרבנות ולשבחם ולפארם בדברים ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה וזה היה עיקר עבודת כוכבים וכך היו אומרים עובדיה היודעים עיקרה לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה הוא שירמיהו אומר מי לא ייראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבלים עץ הוא כלומר הכל יודעים שאתה הוא לבדך אבל טעותם וכסילותם שמדמים שזה ההבל רצונך הוא:

(ב) ואחר שארכו הימים עמדו בבני האדם נביאי שקר ואמרו ...

7. הגדת רב שוואב [ע' 70]

ואגב נבאר משנה במס' שבת
דאיתא התם 'אמר ר' עקיבא מנין
לעבודה זרה שמטמאה במשא כנדה
שנאמר וגו'⁸⁶. וגם מצינו בהרבה
מקומות בנ"ך שמדמין הנביאים
להעובד ע"ז לטומאת נדה דוקא⁸⁷.
והדמיון צריך ביאור, דמהי השייכות
של עבודה זרה לנדה יותר מלשאר
כל הטומאות?

ובביאור הענין נראה, דידוע
דם הנדה מתהווה מן הביצים של
רחם האם, שכל חודש ביצה חדשה
מיוצרת ומוכנת לקבל זרע האב,
ונעה ממקורה ובאה דרך צנור קטן
לקראת הזרע וממתנת שם. וכשלא
בא הזרע אצלה, הולכת הביצה
לאיבוד ולעיפוש. התהליך הזה, כלומר
ההכנה לדבר נשגב שהולכת לאיבוד,
מביאה טומאת נדה על האשה⁸⁸.
וכך היא ענין העבודה זרה, שהיא
הכנת שכל האנושי להשגת האלוקות
ע"י דרישה בדברים נשגבים, וטרם
שהבריק בו אור האמת הוא סר מן
הדרך, והכל מבוזבז והולך לאיבוד
ואינו משיג כלום, וממילא טומאת

נדה יורדת ואדוקה בו. וזה ה"ל תרח

קדושת כהן: מעלה מקדושת לוי או לגמרי שונה

8. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת כתובות דף כו/א

(ע) דף כ"ו. ונפק קלא דבן גרושה הוא, לוי דלאו לוי. מוכח מכאן דחלל כיון שנתחלל מקדושת כהונה אינו לוי, אף דלענין קדושת לוייה לא שייך פסול חללות, דלוייה שזינתה אוכלת במעשר, בכורות מ"ז, וכיון דגם חלל

הוא משבט לוי אמאי לאו לוי הוא, וצ"ל דכהנים עמא אחרינא נינהו, כמבואר ברש"י תמורה ד' ושם בשיטה, ואינן לויים מצד תולדתם, אלא מכח קדושת כהונתם דיש בכלל מאתים מנה, ואם נתחללו מקדושת כהונה אינן לויים, וכן מוכח בס"פ הניזקין נ"ט לוי מי קא הוי, ובירושלמי ר"פ האשה רבא פליגי אמוראי בזה אם חלל הוא לוי:

9. שו"ת אבני נזר חלק יורה דעה סימן תנ

(ו) ויש לעיין כיון דעד תהומא קדיש אך שהם חול מחמת פתיחתן להר הבית ולמה יהי' יותר חול מהר הבית עצמו. ויהי' מותר לזב ובע"ק ליכנס שם. ונראה דמצינו דוגמתו כתובות (כ"ו ע"א) במעשר ראשון לראב"ע דאמר אף לכהן ואם הוא בן גרושה וכן חלוצה אינו נוטל מעשר ראשון כיון שפקעה קדושת כהונתו אין דינו אפי' כלוי אף שהוא משבט לוי. וכן בכורות (מ"ז ע"א) כהנת שנתעברה מנכרי בנה חייב בה' סלעים דכיון דנבעלה לגוי הוה זרה. ובתוס' שם אפי' קדושת לוי פקעה מינה וכו' ע"ש. וה"נ עזרה מחנה שכינה לשכה שתחת העזרה שפתוחה להר הבית כיון שנפקע מלשכה זו קדושת מחנה שכינה גם קדושת הר הבית פקעה מינה והיא חול גמור:

10. משך חכמה על במדבר פרק ג פסוק מה

והיו לי הלויים אני ד' - דע, דהא דאמרו בפרק בני העיר (מגילה כו): דתשמיש קדושה קדוש ותשמיש דתשמיש לא, יצא להם לדעתו מדין תורה, דאשכחן דכהנים המה משמשי קדושה (בכורות מז), קדושה אית בהו, וקדושים יהיו ולא יחללו (ר"פ אמור), וכהנת שזנתה נפסלה מן המעשר (עי' תוס' שם ד"ה אלא וע' רמב"ם ה' בכורים ט-כ ומ"מ שם וע' ירושלמי יבמות י-א), דקדישא גופא, אכן לויים המה נתונים לאהרן ובניו והוי משמשי משמשי, ולכן לית בהו קדושה, ולויה שזנתה אוכלת במעשר (רמב"ם ה' מעשר א-ב) דלא קדישא גופא... ובוזה נתבאר לנו דבר נכון, דבכהנים דאיכא בהו קדושה, לכן במתנותיהן איכא קדושה, דאינן נאכלין בטומאה, כמו תרומה, דקדש הוא, אבל לויים, דהוי תשמיש דתשמיש ליכא בהו קדושה, לכן מתנותיהן נאכלין בטומאה. ואפילו לר' מאיר דאמר מעשר ראשון אסור לזרים, מ"מ סבר דנאכלין בטומאה, דכתיב ואכלתם אותו בכל מקום אפילו בקבר, כמו שפירשו תוספות ביבמות דף פ"ו ע"ב (ד"ה מי) יעו"ש ודו"ק.

11. קדושת כהן גדול--לגבי כהן הדיוט

בג' נבדל החילוק שבין כהן גדול לכהן הדיוט: [האור שמח] (כלי המקדש ה. יח.) ביאר מחלוקת רבי וראב"ש (לפ"ל יג:) אי אבנטו של כהן הדיוט חלוק מאבנטו רכ"ג בכל השנה - ורבי סבר שכהן גדול יש בו קדושת כהן הדיוט בתוספת קדושת כהונה גדולה, ולכן לובש ר' בגדים כהדיוט ממש תוסף עליהם ר' בגדי כהונה גדולה, אבל ראב"ש סבר שחלוקה קדושתו לגמרי, ולכן אף בדי' בגדים אלו יש שינוי כאבנט, עיי"ש.

12. שפת אמת ספר במדבר - פרשת קרח - שנת [תרמ"ט]

ופירושו ויקח תרגום ואתפלג. ועוד אמרו שלקח מקח רע לעצמו. דאיתא במד' מטות ג' מתנות בעולם זכה בא' מהן זכה בכל חכמה גבורה עושר אימתי בזמן שהן מתנות שמים ובאין בכח התורה ע"ש. לכן הי' צריך קרח לבטל חכמה ועושר שלו אל התורה דכתיב אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד. אבל הוא לקח לעצמו ואתפליג מן השורש כמ"ש שם המדרש חוטפין לעצמן ולכן לא הי' לו קיום. ואהרן היו כל מעשיו דבוקין בשורש ועליו נאמר ותקעתיו יתד במקום נאמן ומתקיים לעד. וזה נק' אורך ימים כח השורש כי כח הכהן הוא מן השמים כדאיתא בגמ' כהני שלוחי דרחמנא דמי איכא מידי דאנן לא מצינו למיעבד ושליח מצי כו'. ואמת כי שניהם אמת שבנ"י נותנים כהן להכהן ונעשה בזה כלי לקבל כח עליון. וקרח סבר כהני שלוחי זידון בלבד לכן נדמה לו כי בודאי גם אנן מצינו למיעבד

כדאמר כולם קדושים אבל באמת כח הכהן בעזר עליון והוא שלוחא דרחמנא וזהו ה' האות מטהו יפרח
[שוב ראיתי במד' עצמו פ' מטות דורשו על קרח]:

13. ספר מגן אברהם על או"ח סימן קכז:

(ג) בברכה. בפת"ח (ס"ח סי' תת"ה) כהנים עם. אין מלת כהנים דבוק למלת עם (וכמ"ש סי' קכ"ח ס"י בהג"ה) שהרי קי"ל כהנים שלוחי דרחמנא נינהו אלא כלומר שהכהנים נקראים עם קדושיך אע"ג דעם סתמא לא
איקרי כדאיתא פרק הזרוע עם קדושיך אקרי כדאיתא פ"ד דיומא.

14. דף על הדף עירובין דף קה עמוד א

בגמ': תנו רבנן הכל נכנסין בהיכל לבנות לתקן ולהוציא את הטומאה, ומצוה בכהנים, אין שם כהנים נכנסין ליום, אין שם ליום נכנסין ישראלים. המקדש דוד (סי' אות ה) תמה דאיזה עדיפות יש ללוי מעל ישראל ליכנס להיכל, הא גם לוי זר הוא. ותירץ עפ"י המבואר ברש"י (ערכין יג ב) דלויים היו גם ממונים לנקות את העזרה בנוסף למה שהיו שוערים ומשוררים, והוצאת הטומאה בכלל ניקוי עזרה הוא. אלא דבהיכל מקדימין את הכהנים ללויים מאחר דאסור לזר ליכנס להיכל, אבל במקום שאין כהנים וחייב זר להיכנס עדיף לו שלוי יכנס שתפקידו לנקות המקדש.

וע"ש שכתב דגם לענין לבנות ולתקן שייך לומר דהו"ל כניקוי שהוא שירות לצורך תיקונו של מקדש.

15. מגדים חדשים

אין שם כהנים בו'. לא נמצא מהו הגדר של
"אין שם", אם ר"ל שנאותו יום לא יהיו שם
כהנים, או אם אפילו לשעה מועטת אין ממתינין,
ומהו השיעור בזה. ועיין בגור אריה למהר"ל
תפראג לעיל (קד צ) שכתב הלשון אין צריך להמתין
כלל, ומשמע דאף שעה מועטת אין ממתינין

16. מגדים חדשים

אידי ואידי כהנים אין ישראלים לא. נמצא
לברייתא דרב כהנא עדיף כהן טמא או
בע"מ מלויים וישראלים טהורים. וז"ל דהרי בטמא
הנכנס למקדש איכא איסור כרת, וישראל טהור
אינו אלא איסור לאו. וראיתי ביד דוד שכתב, דרב
כהנא מיירי בקדשי קדשים דוקא ושם הכל אסורים
מן המורה וחייבים מיתה, ולכן טמא קודם לישראל
טהור כיון שגם הוא במיתה, אף שבטמא יש איסור
נוסף מחמת טומאתו, לא פלוג בין חדא איסורא
לשני איסורים ע"ש. והנה מה שהחליט דמיירי
בקדשי קדשים דוקא, הוא עפ"י דרש"י שכתב
לעשות רקועין טסין של זהב שמחפין בהן בית
קדשי קדשים, ולעיל הבאנו מפ"ה הר"ם והראב"ד
דנראה דלא מיירי בקדשי קדשים. וגם לפירש"י אין
לומר דמיירי מקדשי קדשים דוקא, דהרי בגמ'
מייתי ברייתא זו לפלוגי על הברייתא הראשונה ושם
מיירי מהיכל.

שום איסור ליכנס בטומאה ע"ש. וע"ע צפה"מ
רס"ג (ל"ח קפג).

והנה הרמב"ם (פ"ז מהל' בית הבחירה הכ"ג)
כתב, בשעה שנכנסין הבגדים לבנות ולתקן
בהיכל או להוציא משם את הטומאה, מנזה שיהיו
הנכנסין כהנים תמימים, לא מנזח תמימים יכנסו
בעלי מומין, ואם אין שם כהנים יכנסו לויים, לא
מנזח לויים יכנסו ישראל. מנזה בטוהרים לא מנזח
טוהרים יכנסו עמאים כו'. מנזח מדבריו דסדר
העדיפות הוא כך, כהן תמים, כהן בע"מ, לוי,
ישראל, עמא. ופסק כברייתא קמייתא דישראל
טהור עדיף מכהן עמא. וכ"כ בדעתו המלבי"ם פ'
אמור (כג, כד), ובלקוטי הלכות שבעות (יז ב),
ועוד אחרונים. וראיתי בהר המוריה על הרמב"ם

ובחזון איש עירובין (סימן קיב סקט"ו) כתב
צטעם דרב כהנא, נראה דאין צביאה לתקן
משום איסור אל המקדש לא תבוא שענינו כבוד
המקדש שלא יבא בשעה שהוא בטומאה, ואין פגם
בכבוד המקדש כשנכנס לתקן, ומ"מ יש צוה גדר
הכבוד דמקדשי תיראו, והילכך ראוי שיכנסו
הנכנסים ומנזה כהנים, וס"ל להאי תנא דמעלת
כהונה עדיפה מזרות בטוהרה, ואיך תנא ס"ל
דטוהרה עדיפה ע"ש. וכבר כתב כן בגור אריה
למהר"ל מפראג כאן, דכל שהוא לורך המקדש אין

17. יד בנימין

מהל' בית הבחירה פוסק כר"א ח"ל יכנס
בע"מ ואל יכנס עמא שהטומאה דחוי' בציבור,
כ"ה הגי' ברמב"ם שלפנינו וכן נקט בכס"מ
לעיקר, ודלא כיש גורסין בר"מ איפכא יכנס
עמא כו' ואולם להמשל"מ שם נראה יותר כגי'
השני עי"ש וכ' שהוא גי' המצי"ט צ"קריית
ספר", ואני מנחתי ל"המאירי" ז"ל בסוגיין נמי
כהגי' השני יכנס עמא ולא יכנס בע"מ וידוע
שהמאירי ז"ל מביא בדרך כלל מדברי הרמב"ם,
וצפרט כאן שמעתיק להדיא טעם לשון הרמב"ם,
שהטומאה דחוי' בציבור". (וכן הרבה פעמים
אפשר לעמוד על כוונת הר"מ מדברי המאירי
ז"ל וכמו שראיתי זה מכבר בחי' רבינו מאיר
שמחה למיר ח' ח"ל ודע דמחיבור המאור הזה
[המאירי] תופע נהרא להביט צוהר דברי רבינו
משה בכמה מקומות).

שם בגמ', ר"א אומר בע"מ נכנס דהא אישתרי
באכילת קדשים, הנה ברמב"ם קופ"ו

18. רש"י מסכת עירובין דף קה עמוד א

מפני טועי המדה - שמא יטעו בה, הלכך מקצרים אותה, נמצא שעדיין התחום לא הגיע, ומי שהחשיך לו חוץ
לתחום - כבר נכנס בתוך אלפים חמש עשרה אמות, כדפרישית במי שהוציאוהו /עירובין/ (נב, א), **לישנא**
אחרנא: מפני הטועין - ששוכחין ויוצאין וחוזרין ונכנסין, לפיכך מקצרים המודדין את התחום הסימן, ומציבין
בתוך התחום, שאם יצא - לא עביד איסורא.

19. דף על הדף עירובין דף קה עמוד א

בגמ': קשירה דאתי לידי חיוב חטאת לא שרו ליה רבנן.
למדנו מזה דקשירה של קיימא לא התירו במקדש. וכמו"כ לדבר מצוה התירו רק קשר שאינו של קיימא,
כדאיתא במתני' במס' שבת (קנז א). ואכן הרמב"ם (בפ"י מהל' שבת ה"ו) פסק כן להלכה, עיין שם.

וכתב הגאון מבריסק המהרי"ל דסקין זצ"ל בתשובותיו (קונטרס אחרון סי' ה' ס"ק לה) דבמקום שאחר הקשירה כבר אינו צריך כלל להקשר, ו'מניחו קשור מפני שמתעצל להתירו אבל אינו רוצה בקשירתו' אינו נחשב לקשר של קיימא ומותר לעשותו בשבת. ומוכיח זאת ממה ששינינו במתני' במס' יומא (סז א) גבי שעיר המשתלח: "מה היה עושה חולק לשון של זהורית חציו קשור בסלע וחציו קשור בין שני קרניו ודחפו לאחוריו והוא מתגלגל ויורד". ולכאורה איך היה מותר לעשות ביוהכ"פ קשר של קיימא. אלא מכיון שאחר הקשירה אינו צריך כבר להקשר, לכן אינו נחשב כלל לקשר של קיימא ולפיכך מותר לעשותו.

וביסוד היתר זה מתיר הציץ אליעזר (חלק ט"ז סימן ט"ו) לעשות זריקה בשבת אפילו לחולה שאין בו סכנה דעכ"פ נחשב לדבר מצוה" בסוג מזרק כזה שמחברים אליו המחט בשבת, ולאחר הזריקה זורקים את שניהם לאשפה כשבדרך כלל הם נשארים מחוברים אחד לשני. ולא נקרא זה כבונה, כי זה שמשאירם מחוברים זה לזה הוא מזה שמתעצל להפרידם ולא מחשיבם יותר כלל כי המה רק לשימוש חד פעמי".

1. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ב/א

משנה: אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר

2. דף על הדף פסחים דף ב עמוד א

בספר חדשים גם ישנים (חידושי הלכה אות ב') כתב ע"ד רמז ומליצה יש ליתן טעם להא דהתחיל התנא באור, דהנה לקמן (ד ע"א) אמרינן האי צורבא מרבנן לא ליפתח בעידיניה באורתא דתליסר נגהי ארבייסר, והיינו שאסור לעסוק בתורה באותה שעה, והנה התורה היא בבחינת אור, כמש"כ כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו, כ"ג), וא"כ באותה שעה שבודקין את החמץ ובטלין מלימוד התורה ממילא נעצר אותו האור, לכן פתח התנא באור להשלים אור החסר, וע"ד שכ' הט"ז באו"ח הל' בית הכנסת (סי' קנ"ד ס"ק ז') שעל כן נותנין נר בארון הקודש כשמסלקים הס"ת כדי לרמז שבהעדר התורה צריכין להשלים האור בנר עכ"ל.

3. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף ב עמוד א

זמן בדיקת חמץ
אור לי"ד בודקין את החמץ. מסקינן בגמרא שאור היינו ליל י"ד. וכתב הראב"ד בהשגות על בעה"מ שלכך נקט התנא לשון אור לומר שצריך להקדים לבדוק בתחילת הלילה בזמן שעדיין אור, והיינו מיד בצאת הכוכבים, כדי שלא יתשל או שלא ישכח (וכ"ה בח"י ריש סי' תל"א מהרא"ש בת' כלל י"ד סי' ג', וע' מש"כ לקמן ג' ע"א. ואף יוצא בשיירא דבודק, צריך לבדוק בתחלת הלילה).

4. ספר חתם סופר על מסכת פסחים דף ב/א

אור לי"ד. למסקנא אור אורתא הוא ומשמע מפני המשנה להרמב"ם ז"ל דאור פירושו לילה ממש והוא מההפכים כמו תשרש וכדומה בלה"ק ופירושו העדר האור...